

**«ԻՆՏԵՐԱԿՏԻՎ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ**

**ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍԱԿՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ 2022**

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Թեմա՝

«Ընտանիքի դերն ու նշանակությունը կրտսեր դպրոցականի անձի կայացման հարցում»

Առարկա՝

Մանկավարժություն

Հեղինակ՝

Տաթևիկ Չարգարյան

Մարզ՝

Արմավիր

Ուսումնական

Փարաքարի միջնակարգ դպրոց

հաստատություն՝

Բովանդակություն

Ներածություն.....	3
ԳԼՈՒԽ 1	
ԿՐՏՍԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆԻ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ԴԵՐԻ ՏԵՍԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ	
1.1 «Դեր», «ընտանիք», «կրթություն», «ընտանեկան դաստիարակություն» հասկացությունների համառոտ ակնարկ’.....	4
1.2 Ընտանիքի դերը դպրոցական տարիքի երեխաների դաստիարակության գործում.....	7
ԳԼՈՒԽ 2	
ԸՆՏԱՆԻՔԻ ԵՎ ԴՊՐՈՑԻ ՓՈԽԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿՐՏՍԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆԻ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ	
2.1 Կրտսեր դպրոցականի սոցիալականացման գործընթացը ընտանիք-դպրոց-երեխա փոխհարաբերություններում.....	10
2.2 Ընտանիքի տեսակները և մանկավարժական ուսումնասիրության մեթոդները.....	14
Եզրակացություն.....	17
Գրականություն.....	18

Ներածություն

Չետագոտության արդիականությունը: Ներկայումս սովորելու դժվարությունները, դաստիարակության մեջ անհաջողության պատճառները, ստիպում են մտածել, որ երեխայի դաստիարակության և անձի կայացման գործում որոշիչ դերը վերապահված է ոչ միայն դպրոցին (ուսուցիչ, հոգեբան, սոցիալական մանկավարժ), այլև ընտանիքին: Վերջինս հենց դաստիարակության համակարգողն ու կարգավորողն է: Ուստի ընտանիքը կարևոր դեր է խաղում կրթության գործընթացում: Այն հիմք է դնում երեխայի դաստիարակությանը: Նախակրթական տարիքը հենց այն շրջանն է, երբ ընտանիքի ակտիվ մասնակցությունը կրթությանը՝ կնիք է թողնում հետագա զարգացման, կրթության և ինքնակրթության համար:

Չետագոտության օբյեկտը ներառում է ընտանիքը, որպես կարևորագույն մասնիկ՝ կրտսեր դպրոցականի դաստիարակության հարցում:

Չետագոտության առարկան: Արդի ժամանակաշրջանում աշակերտի՝ ընտանիքում դաստիարակվելու նախակրթական շրջանին վերաբերող պրոցեսն է:

Չետագոտության նպատակը վերլուծել ընտանիքի դերը տարրական դպրոցական տարիքի երեխաների դաստիարակության գործում: Նպատակն իրականացնելու ճանապահին դրված **խնդիրները**՝

1. Գիտական գրականության ուսումնասիրություն,
2. Տարրական դպրոցական տարիքի երեխայի դաստիարակության գործում ընտանիքի դերի խնդիրների տեսական ներկայացում և ըմբռնում,
3. Մեթոդաբանության կիրառում, որն ուղղված է ընտանիքում կրտսեր աշակերտի դաստիարակության ախտորոշմանը և ընդհանուր պատկերի ձևավորմանը:

Կիրառել ենք հետագոտության հետևյալ մեթոդները՝ *վերլուծություն, ընդհանրացում, համակարգում:*

Չտագոտական աշխատանքի կառուցվածքը: Աշխատանքը բաղկացած է ներածությունից, երկու գլուխներից, եզրակացությունից, օգտագործված գրականության ցանկից: Աշխատանքի ընդհանուր ծավալը կազմում է համակարգչային 18 էջ:

ԳԼՈՒԽ 1

ԿՐՏՍԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆԻ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ԴԵՐԻ ՏԵՍԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ

1.1. «Դեր», «ընտանիք», «կրթություն», «ընտանեկան դաստիարակություն» հասկացությունների համառոտ ակնարկ

Կրտսեր դպրոցական երեխաների դաստիարակության գործում ընտանիքի դերի և նշանակության կարևորությունը հասկանալու համար, նախ պետք է նայենք, թե ի՞նչ է նշանակում այս հասկացություններից յուրաքանչյուրը՝ «դեր», «ընտանիք», «կրթություն», «ընտանեկան կրթություն»:

Նախ փորձենք բացատրել «դեր» հասկացությունը: **«Դերը»** մարդկանց վարքագծի ձև

է, որը համապատասխանում է ընդունված չափանիշներին և կախված է որոշակի խմբում կամ ամբողջ հասարակության մեջ նրանց կարգավիճակից: Իրականում դերը, լինելով անհատի սոցիալական գործառույթ, կարգավիճակի դինամիկ կողմն է: «Դեր» հասկացությունը 1936 թվականին ներկայացրեց և նկարագրեց ամերիկացի հոգեբան Ռ.Լինթոնը:¹ Վերջինս սոցիալական հոգեբանության մեջ՝ անհատի սոցիալական գործառույթ է, մարդկանց վարքագծի ձև, որը համապատասխանում է ընդունված նորմերին, կախված հասարակության մեջ նրանց կարգավիճակից կամ դիրքից, միջանձնային հարաբերությունների համակարգում: *Դեր* հասկացությունը սոցիալական հոգեբանություն է ներմուծել Դ.Միդը:²

«Ընտանիք»՝ արյունակցությամբ կամ ամուսնությամբ իրար հետ կապված և միասին ապրող մարդկանց մշտական խմբակցություն (ամուսիններ, ծնողներ ու զավակներ և այլն)³: Այս հասկացությունը հանդիսանում է մի շարք գիտական ուղղությունների ուսումնասիրության առարկա, որոնցից յուրաքանչյուրն այն քննում է իրեն հետաքրքրող դիտանկյունից: Ընտանիքը կարելի է անվանել մարդու հոգևոր ծննդյան օրրան,

¹https://hy.wikipedia.org/wiki/%D5%8D%D5%B8%D6%81%D5%AB%D5%A1%D5%AC%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6_%D5%A4%D5%A5%D6%80

² Богомолова Н.Н. Социальная психология

³ <https://bararanonline.com/%D5%A8%D5%B6%D5%BF%D5%A1%D5%B6%D5%AB%D6%84>

յուրաքանչյուր անհատի զարգացման կարևոր և շատ առումներով անփոխարինելի փուլ:

«Կրթություն»-անվանումը ծագել է գերմաներեն «բիլդունգ» բառից, որը թարգմանաբար նշանակում է՝ ձև, կերպ⁴: Գիտնականներ Յա.Ա. Կոմենսկին, Պ.Ֆ. Լեսզաֆթը, Ա.Ս. Մակարենկոն, Ի.Գ. Պեստալոցցին, Ջ.Ջ. Ռուսո, Կ.Դ. Ուշինսկին, Վ.Պ. Վախտերով, Կ.Ն. Վենցել, Յ.Դ. Ջիստոը, Դ. Լոկը և այլք, խոսելով կրթության մասին, «կրթություն» հասկացության վերաբերյալ տվել են բազմաթիվ սահմանումներ:

Մեր աշխատանքում փորձենք լուսաբանել դրանցից մի քանիսը միայն:

Կրթությունը միասնական ամբողջական գործընթաց է, և մարդը մաս-մաս չի դաստիարակվում: Կրթության բովանդակությունը սոցիալական և արժեքային հարաբերությունների ձևավորումն է իր, մարդկանց, աշխարհի հետ:

Կրթությունը լայն իմաստով նպատակաուղղված, կազմակերպված գործընթաց է, որն ապահովում է անհատի համապարփակ, ներդաշնակ զարգացումը՝ նախապատրաստելով նրան աշխատանքի և սոցիալական գործունեությանը:

«Կրթություն» հասկացությունը նեղ իմաստով նույնական է «դաստիարակչական աշխատանք» հասկացությանը, որի ընթացքում ձևավորվում են համոզմունքներ, բարոյական վարքագծի նորմեր, բնավորության գծեր, կամք, գեղագիտական ճաշակներ, մարդու ֆիզիկական որակներ⁵:

Կրթությունը անձի նպատակաուղղված ձևավորումն է՝ նրան նախապատրաստելու սոցիալ-մշակութային կյանքին ակտիվ մասնակցության՝ սոցիալ-մշակութային նորմատիվ մոդելներին համապատասխան: Ըստ ակադեմիկոս Ի.Պ.Պավլովի սահմանման՝ կրթությունը բնակչության պատմական հիշողության պահպանման ապահովման մեխանիզմ է:

«Ղասատիարակությունը»- անձի նպատակաուղղված ձևավորումն է՝ նրան նախապատրաստելու հասարակական և մշակութային կյանքին ակտիվ մասնակցության՝ սոցիալ-մշակութային նորմատիվ մոդելներին

⁴ Յու. Ա. Ամիրջանյան, Ա. Ս. Սահակյան, Մանկավարժություն/ուսումնական ձեռնարկ/, Մանկավարժ, 2005թ., էջ 14:

⁵ ՏԵՍ նույն տեղում, էջ 13-18:

համապատասխան:

Ըստ ակադեմիկոս Ի.Պ.Պավլովի սահմանման՝ դաստիարակությունը բնակչության պատմական հիշողության պահպանման ապահովման մեխանիզմ

Ինչպես նշված է Դալի բառարանում, դաստիարակել նշանակում է «հոգալ անչափահասի նյութական և բարոյական կարիքները՝ մինչև նրա չափահասության տարիքը, ամենացածր իմաստով կերակրել, խնամել (բույսին), կերակրել և հագցնել, ամենաբարձր իմաստով սովորեցնել, խրատել, սովորեցնել այն ամենը, ինչ անհրաժեշտ է կյանքի համար...»⁶:

«Ընտանեկան դաստիարակությունը» ծնողների և երեխաների փոխազդեցության գործընթաց է, որը, անշուշտ, պետք է հաճույք պատճառի երկու կողմերին, յուրաքանչյուր երեխա ակամա և անգիտակցաբար կրկնում է իր ծնողներին, ընդօրինակում հայրերին և մայրերին, տատիկներին ու պապիկներին:

Այսպիսով, մենք ծանոթացանք վերը նշված հասկացությունների հակիրճ նկարագրությանը, որը մեզ ընդհանուր պատկերացում տվեց մեր կողմից ուսումնասիրվող նյութի վերաբերյալ: Բավականին շատ սահմանումներ կան վերոնշյալ հասկացությունների վերաբերյալ, դրանցից յուրաքանչյուրը գլոբալ առումով կարող է դառնալ մեկ առանձին ուսումնասիրության նյութ: Եթե վերցնենք, օրինակ, «կրթություն» կամ «դաստիարակություն» կատեգորիան, իսկ հետազոտական աշխատանքում անհրաժեշտ է, որ մենք զգանք յուրաքանչյուր հասկացության ներքին բովանդակությունը:

---

⁶ Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. М., 1989.

1.2. Ընտանիքի դերը դպրոցական տարիքի երեխաների դաստիարակության գործում

«Ընտանեկան կյանքի հիմնական իմաստն ու նպատակը երեխաների դաստիարակությունն է: Երեխաների դաստիարակության հիմնական դպրոցը ամուսնու և կնոջ, հոր և մոր հարաբերություններն են»⁷:

Վ.Ա. Սուխոմլինսկին

Նույնիսկ Յին Յունաստանում Պլատոնը, հետևելով Սոկրատեսին, պնդում էր. «Աշխարհի բոլոր չարիքները, մարդկանց եսասիրությունը, նրանց դասակարգային անհավասարությունը հիմնականում աճում են ընտանիքներում երեխաներ մեծացնելու անհավասար պայմանների առկայությունից: Ծնողների անչափ սերը սեփական երեխայի հանդեպ ծնում է ազահություն և այլ հատկություններ, որոնք մերկացնում են մարդկանց՝ թշնամություն առաջացնելով նրանց միջև: Անհատի ներդաշնակ զարգացումն անհնար է պատկերացնել առանց ընտանեկան դաստիարակության, որը պետք է համատեղվի և աջակցվի հանրակրթությամբ:

Ընտանիքն առաջին սոցիալական քայլն է մարդու կյանքում: Նա փոքր տարիքից ուղղորդում է երեխաների գիտակցությունը, կամքը, զգացմունքները: Ընտանիքը մարդու հոգևոր ծննդյան օրրանն է, յուրաքանչյուր անհատի զարգացման կարևոր և շատ առումներով անփոխարինելի փուլ: Կրթության մեջ ընտանիքի առանձնահատուկ դերի առաջին պատճառը կայունությունն է, կայունության տևական ազդեցությունը: Երկրորդը նրա բազմակողմանիությունն է:

---

⁷ взаимосвязь семьи и школы в воспитании детей младшего школьного возраста, Каримова сабина – учащаяся колледжа каз нпу имени абая,Лавриненко н.с. – преподаватель колледжа каз нпу имени абая, http://www.rusnauka.com/35_NOBG_2013/Pedagogica/3_152374.doc.htm

Մեծ է ընտանիքի դերը աշխարհայացքի ձևավորման, վարքագծի, բարոյական նորմերի յուրացման, մարդկանց, նրանց արարքների նկատմամբ վերաբերմունքը որոշելու գործում: Ընտանեկան կրթության հիմնական առանձնահատկությունն այն է, որ այն իր բովանդակությամբ էմոցիոնալ է և ներառում է ծնողների սերը երեխաների հանդեպ և երեխաների փոխադարձ զգացումը ծնողների հանդեպ: Տնային միկրոկլիմայի ջերմությունը, հարմարավետությունը տան մթնոլորտում խթանում են երեխային դաստիարակել ընտանիքում տիրող կանոնները, վարքագիծը, վերաբերմունքը և ձգտումները:

Ընտանեկան միջավայրը, երբ ծնողներից և ընտանիքի անդամներից յուրաքանչյուրը հասկանում է և սիրով է կատարում երեխաների դաստիարակության պատասխանատվության իր բաժինը:

Ընտանեկան ճիշտ դաստիարակության պայմանները ռացիոնալ կազմակերպված կյանքն է, կենսակերպը ընտանիքում:

Թերևս մեր ժամանակներում ընտանեկան դաստիարակության ընդհանուր թերություններից է իրերի պաշտամունքը: Ընտանեկան կրթության մեջ տարածված սխալը ծնողների ուշադրությունն է միայն երեխաների դաստիարակչական աշխատանքին, նրանց կողմից տնային աշխատանքի թերազնահատումը:

Ընտանիքում երեխաների կյանքի և գործունեության ձեռքբերումը, կազմակերպումը, հաշվի առնելով նրանց անհատական, տարիքային առանձնահատկությունները, պահանջում է յուրահատուկ մոտեցում՝ երեխայի խնամքն իրականացնելիս և ճիշտ դաստիարակելիս:

Ընտանիքում երեխայի բարեկեցության աղբյուրը, ճիշտ դաստիարակության, երջանիկ մանկության պայմանը ծնողների սերն է նրա հանդեպ: Սկսենք նրանից, որ երեխաները շատ զգայուն են սիրո և հոգատարության նկատմամբ, նրանք սուր են զգում դրանց պակասը:

Ըստ Վ.Ա.Սուխոմլինսկու, ապրելով ընտանիքում, երեխան պետք է վստահ լինի, որ ինչ-որ մեկը սիրում է իրեն շահ, շահ, և նա նույնպես սիրում է ինչ-որ մեկին անսահմանորեն: Նման սերը ստեղծում է ապահովության զգացում, հոգևոր հարմարավետություն:

Այնուամենայնիվ, ծնողական սերը կարող է տարբեր լինել՝ կույրից, անհիմն, միևնույն անքակտելիորեն կապված ծնողական պարտքի զգացման և այլ դրսևորումներով:

Կրտսեր դպրոցական տարիքի երեխան առօրյա կյանքում ավելի հաճախ է հետևում իր ծնողներին և չի կարող չնկատել, որ ծնողները երբեմն իրեն թույլ են տալիս այն, ինչի համար դատապարտում են ուրիշներին: Այն ոչնչացնում է ծնողների հեղինակությունը և այն համոզմունքը, որ երեխաներն իրավունք չունեն քննադատելու իրենց գործողությունները, նրանց հրահանգները չեն քննարկվում և պետք է կատարվեն անկասկած, որ նրանք պատժում են երեխաներին միայն արդարացիորեն: Իրականում հոր և մոր հեղինակությունը կբարձրանա միայն այն դեպքում, եթե նրանք քաջություն ունենան ընդունելու իրենց սխալը:

ԳԼՈՒԽ 2

ԸՆՏԱՆԻՔԻ ԵՎ ԴՊՐՈՑԻ ՓՈԽԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿՐՏՍԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆԻ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ

2.1 Կրտսեր դպրոցականի սոցիալականացման գործընթացը ընտանիք-դպրոց-երեխա փոխհարաբերություններում

Ընտանիքն ու դպրոցը կարևոր դեր են խաղում մարդու կյանքում: Այս եական հաստատությունները մեր կյանքում կատարում են ընդհանուր սոցիալական գործառույթներ: Սոցիալիզացիան այն գործընթացն է, որով անօգնական նորածինը աստիճանաբար վերածվում է ինքնագիտակ զգայական եակի, հասկանալով այն մշակույթի եուկյունը, որում նա ծնվել է: Սոցիալականացումը ինչ-որ «մշակութային ծրագրավորում» չէ, որի ընթացքում երեխան պասիվ կերպով ընկալում է այն, ինչի հետ շփվում է: Իր կյանքի առաջին իսկ պահերից նորածինը զգում է կարիքներ և անհրաժեշտություններ, որոնք իրենց հերթին ազդում են նրանց վարքագծի վրա, ուլքեր պետք է հոգ տանեն երեխայի մասին⁸:

Այնուամենայնիվ, այս հաստատությունների փոխգործակցության բնույթն ու բովանդակությունը անձի սոցիալականացման գործընթացում եապես տարբեր է: Եթե դպրոցում կրթական գործընթացում գերակշռում են՝ պլանավորված կրթությունը, գիտական բնույթը, համակարգվածությունը, ապա ընտանիքում կարևորվում են կյանքի բնական գործոնները, որոնք սովորաբար լինում են ինքնաբուխ: Եթե դպրոցը տալիս է տեսական գիտելիքներ, ապա ընտանիքում գերիշխում է կյանքը, պրակտիկան, որի առանձնահատկությունները որոշվում են ծնողների անհատական կրթության մակարդակով, հոգևոր-մշակութային արժեհամակարգով: Ընտանիքն ապահովում է երեխաների ձուլման հմտությունները, մարդկային համակեցության սկզբունքները, բարոյական և իրավական նորմերը,

---

⁸ Бикметов Е.Ю. Взаимодействие семьи и школы в социализации индивида // Социологические исследования. – 2007. – № 9.

սոցիալական որակների ձևավորումը, որոնք որոշում են երեխայի հետագա կյանքի առանձնահատկությունները:

Կրթությունը ընտանիքի հետ մեկտեղ նպատակաուղղված սոցիալականացման հիմնական ինստիտուտն է: Այսօր ուսումնական հաստատությունները բավականին մեծ ուշադրություն են դարձնում կրթական աշխատանքին: Բայց առանց ընտանիքի հետ փոխգործակցության, ուսումնական հաստատություններն իրենք չեն կարողանա էապես բարելավել աշակերտի սոցիալականացման որակը⁹:

Սոցիալական մանկավարժության ներկայացուցիչները մարդուն շրջապատող միջավայրը համարում են նրա զարգացման վրա ազդող ամենակարևոր գործոնը: Այս ոլորտի մեծագույն ներկայացուցիչներից մեկը՝ Էմիլ Դյուրքհեյմը (1858-1917), «Քաղաքակրթության փուլերի և կոլեկտիվ պատկերացումների հայեցակարգում» իր աշխատության մեջ մեծ տեղ է տալիս աշակերտին շրջապատող միջավայրի ազդեցության գործոնին՝ նշելով, որ դաստիարակության ամենանպատակահարմար միջավայրն այն է, որտեղ ձևավորվում և կայանում են անձի բարոյական ուժերը: Նա ընդգծում է, որ դաստիարակության գործընթացի կառավարումը պետք է իրականացվի իրավական չափաբաժնով՝ երեխայի «կուլյր հնազանդության» բացառմամբ¹⁰:

Գերմանացի գիտնական Ադոլֆ Ֆերյերը /1879-1960/ իրավամբ գտնում է, որ կրթական միջավայրը պետք է դաստիարակի ոչ թե չոր ինստելեկտուալներ, այլ կենդանի մարդկանց, որոնք հաջողությամբ գործում են ցանկացած սոցիալական միջավայրում¹¹:

Կրտսեր դպրոցականի դաստիարակության համար կարևոր պայմաններ են դպրոց-ընտանիք-երեխա փոխհարաբերությունները: Երբեմն ծնողները կարծում են, որ երեխայի՝ դպրոց գնալով, ընտանիքի դերը նրա դաստիարակության մեջ նվազում է, քանի որ այժմ երեխաները իրենց ժամանակի մեծ մասն անց են կացնում դպրոցի պատերի ներսում: Հարկ ենք համարում նշել, որ ընտանիքի ազդեցությունը ոչ միայն չի նվազում, այլև մեծանում է:

⁹ О. В. Кумчаева , О современной семье и ее воспитательном потенциале // Социальные исследование. – 2010. – № 7.

¹⁰ Джуринский А.Н. “Зарубежная педагогика” Москва, Гардарики 2008, с. 225.

¹¹ Տե՛ս նույն տեղում էջ 237:

Լ.Վ. Մարդախառայի աշխատություններում փոխգործակցությունը համարվում է տարբեր պրոֆիլների մասնագետների գործունեության միջև կապեր հաստատող գործընթաց: Այդ կապերի ձևերը տարբեր են՝

- փոխադարձ տեղեկատվություն,
- համաձայնություն,
- թիմային աշխատանք,
- փոխօգնություն,
- երեխայի մասին տեղեկատվության օգտագործումը,
- հարցում մի մասնագետից մյուսին,
- փոխադարձ ուսուցում¹²:

Չգացմունքային, զգայուն, խոցելի, ամաչկոտ երեխաները, ովքեր ցավագին են արձագանքում ուսուցչի դիտողություններին, իրենց հասակակիցների ծաղրանքին, խորապես զգում են սեփական անհաջողություններն ու սխալները, որոնք կարող են բացասական վերաբերմունք առաջացնել դպրոցի նկատմամբ և նույնիսկ դպրոց հաճախելուց հրաժարվելու համար, պահանջում են ընտանիքի հատուկ ուշադրություն: Նման երեխաների ծնողները պետք է խոսեն ուսուցչի հետ երեխայի անհատական հատկանիշների մասին, օգնեն նրան հարաբերություններ հաստատել դասընկերների հետ: Կարևոր է ըմբռնումով վերաբերվել երեխաների փորձին, աննկատ խրախուսել նրանց խոսել իրենց հարաբերությունների մասին հասակակիցների և ընտանիքից դուրս մեծահասակների հետ: Սա կօգնի ճիշտ գնահատել ինչպես ձեր սեփական գործողությունները, այնպես էլ երեխային ուղղված քննադատական դիտողությունները. «Ինձ թվում է, որ ուսուցիչը ճիշտ է ...», «Եկեք մտածենք, թե ինչու երեխաները չցանկացան խաղալ ձեզ հետ», « Ճի՞շտ եք գնահատել ձեր աշխատանքը» և այլն:

Չպետք է անտեսել, որ դաստիարակություն-երկխոսությունը դառնում է ընտանիքում երեխա մեծացնելու կարևորագույն պայմաններից մեկը: Ծնողները, ովքեր սովոր են պարտադրել իրենց պահանջների անվիճելի կատարմանը, երեխայի մեծանալուն զուգահեռ ավելի ու ավելի քիչ հնարավորություններ կունենան ազդելու նրա վրա: Մեծահասակներն իրենք

---

¹²Мардахаев Л.В. Социальная педагогика. А-О, П-Я. - М., 2011, 44 стр.

հաճախ նկատում են, որ զգայունությունը, բարեհոգի տոնը, երեխայի հանդեպ վստահությունը, նրա հետ շփվելու համբերությունը փոխադարձ տրամադրվածություն են առաջացնում, մեծերի պահանջները կատարելու ցանկություն:

Այսպիսով, ընդհանրացնելով վերոգրյալը, կարող ենք ասել, որ երեխայի դաստիարակության գործընթացը, շատ բարդ սոցիալական ինդիքների համակարգման գործընթաց է, որին մասնակցում են տարբեր սոցիալական ինստիտուտներ և շատ ուժիշներ, որոնք կրտսեր դպրոցականի մոտ ձևավորում են մարդկային աշխարհայացքը, հայացքները, համոզմունքները ինչպես նաև որոշ արժեքներ և կյանքի կանոններ այս հասարակության մեջ կայանալու համար:

2.2 Ընտանիքի տեսակները և մանկավարժական ուսումնասիրության մեթոդները

Ժամանակակից մանկավարժա-հոգեբանական պրակտիկայում տարբերվում են ընտանիքների հինգ տեսակներ, որոնց առանձնահատկություններին ծանոթ լինելը հնարավորություն է ընձեռում ճիշտ ընկալելու վերջիններիս ազդեցությունների հետևանքները կրտսեր դպրոցականի անձի կայացման վրա: Ստորև դիտարկենք նրանցից յուրաքանչյուրը:

1.Բարոյական հարաբերությունների բարձր մակարդակ ունեցող ընտանիքներ

Նրանք ունեն առողջ բարոյական մթնոլորտ, երեխաները հնարավորություն են ստանում զարգացնելու իրենց կարողությունները: Այստեղ հաճախակի միջամտությունն անհրաժեշտ չէ, թեև չեն բացառվում անհատական խորհուրդներն ու զգուշացումները՝ կապված որոշակի տարիքում կրթության առանձնահատկությունների հետ:

2.Ծնողների միջև նորմալ հարաբերություններ ունեցող, բայց միևնույն ժամանակ երեխաների դաստիարակության հարցում դրական կողմնորոշում ունեցող ընտանիքներ, երեխաները կարող են լինել ծնողների «հատուկ» մտահոգությունների կենտրոնում, ինչի հետ կապված երեխայի մոտ առաջանում են եսասիրական հակումներ: Ինչև, իհարկե, պահանջում է ուսուցչի ուշադրությունը:

3.Կոնֆլիկտային ընտանիքներ, նման հանգամանքներում ծնողները կախված չեն երեխաներից, նրանք իրենք չեն կարողանում պարզել իրենց հարաբերությունները: Որևէ խելամիտ դաստիարակության մասին խոսք լինել չի կարող, ամեն ինչ թողնված է պատահականության վրա: Ակտիվ մանկավարժական ազդեցություն է պետք՝

ընտանիքում միկրոկլիման փոխելու, դրանում աճող մարդուն չկորցնելու համար:

4.Արտաքուստ բարեկեցիկ ընտանիքներ, որոնցում չկան իսկական բարոյական արժեքներ, բայց որոշ երեխաներ սովորում են արտաքին բարեկեցության ընտանեկան հոգեբանությունը, ուստի այս ընտանիքների հետ կրթական աշխատանքը հատկապես դժվար է:

5.Անբարոյական վարքով դիսֆունկցիոնալ ընտանիքներ, նման ընտանիքները երեխաների շահերը պաշտպանելու համար պահանջում են ուսուցչի, հասարակության մշտական ուշադրությունը, երբեմն էլ ակտիվ միջամտություն:

Ընտանիքի և ընտանեկան դաստիարակության փորձի ուսումնասիրության մեթոդները գործիքներ են, որոնք օգնում են հավաքել, վերլուծել և ընդհանրացնել ընտանիքի, ընտանեկան դաստիարակության, առանձնահատկությունների, հարաբերությունների, ընտանիքում դաստիարակության օրինաչափությունների վերաբերյալ տվյալներ: Ընտանիքի մասին տեղեկատվությունը անհրաժեշտ է դպրոցում աշակերտների մոտ նկատվող մանկավարժական խնդիրները լուծելու համար: Վերջիններս օգնում են հասկանալ՝

- երեխայի անձի զարգացման սցենարի ծագումն ու պատճառները,
- բնականոն զարգացումից շեղումները,
- հնարավորություն ենընձեռում մշակել ծնողների հետ

փոխգործակցության անհատական մարտավարություն:

Էմպիրիկ մեթոդի շնորհիվ հավաքագրվում է ընտանիքը և տնային կրթությունը բնութագրող փաստացի նյութ: Ընտանեկան կրթության փորձն ուսումնասիրելու համար օգտագործվում են ավանդական մանկավարժական մեթոդներ, առաջին հերթին, ինչպիսիք են՝ *դիտարկումը, գրույցը, մանկավարժական խորհրդատվությունը, անկախ բնութագրերի մեթոդը, կոմպոզիցիաների մեթոդը, փորձի ուսումնասիրությունը և ընդհանրացումը, արտադրանքի ուսումնասիրությունը*¹³:

Դիտարկումը մեթոդ է, որը բաղկացած է դիտարկվողի վարքագծի կանխամտածված, համակարգված և նպատակային ընկալումից՝ դրա իմաստը,

¹³ И.Р. Коваленко, Методы изучения семьи, www.prodlenka.org/metodicheskie-razrabotki/406694-metody-izucheniya-semi

դրդապատճառները, բովանդակությունը բացահայտելու նպատակով: Դիտարկման մեջ գրանցման միավորը կարող է լինել այս կամ այն գործողությունը, վարքագծի ակտը:

Ձրույցը տեղեկատվության ստացման մեթոդ է, որը հիմնված է բանավոր հաղորդակցության վրա իր մասնակիցների համագործակցությամբ: Սովորաբար այս մեթոդը օգտագործվում է հաստատելու, կոնկրետացնելու կամ հերքելու այլ մեթոդներով արված որոշ հիպոթետիկ եզրակացություններ:

«Իմ երեխան» մինի-շարադրություն գրելու մեթոդ: Ուսումնասիրելով այս շարադրությունները՝ ուսուցիչը կարող է տեսնել երեխայի բնավորության գծերը, նրա հետաքրքրությունները, կարողությունները, սիրելի գործունեությունը, նրա զարգացման դրական և բացասական կողմերը ընտանեկան պայմաններում և դրա հիման վրա կազմել աշակերտի ինքնուրույն բնութագրում, ընտրել կրթության մեթոդներն ու միջոցները

Վերջին տարիներին լայն տարածում են գտել **սոցիոլոգիական մեթոդները**՝ սոցիոլոգիական հարցումներ, հարցազրույցներ և հարցաթերթիկներ, թեստավորում, սոցիոմետրիա: Հարցաքննության մեթոդը գրավոր հարցում է, որը ներառում է պատասխանների ստացում հարցվողներից՝ որոշ զանգվածային փաստեր հաստատելու նպատակով: Հարցազրույցը բանավոր հարցման միջոցով տեղեկատվություն ստանալու մեթոդ է, որի ժամանակ կապ է հաստատվում պատասխանողի հետ:

Երեխայի աչքերով ընտանիքն ուսումնասիրելու մեթոդի էությունը կայանում է՝ օգտագործելով նկարներ, դիտելով խաղեր և այլ գործողություններ, չափել երեխայի կապվածությունը ընտանիքի անդամներին, նրա ինքնագնահատականը և այլն: Օրինակ՝ ընտանիք, ընտանեկան հարաբերություններ: Ծնողները և ուսուցիչները, ծանոթանալով երեխաների նկարներին, կկարողանան գտնել այսպիսի հուզիչ հարցերի պատասխանը. «Ինչպե՞ս ճանաչել երեխային անհանգստացնողին», «Ինչպե՞ս են երեխաները ընկալում մեզ և մեր հարաբերությունները», «Ինչպե՞ս են ընկալում մեր հարաբերությունները»: տեսնու՞մ ենք մեզ և մեր երեխաներին», «Ինչպե՞ս բացահայտել ընտանիքում թաքնված հակամարտությունը»:

Ուսուցչի աշխատանքը ծնողների հետ անհնար է առանց համագործակցության, ծնողների ակտիվ ներգրավվածության կրթական գործընթացում, այնքան լավ ծնողներն ու ուսուցիչները կարող են հասկանալ, թե որոնք են կոնկրետ երեխայի ճանաչողական ոճերի անհատական

համադրության ուժեղ և թույլ կողմերը: Առավել նշանակալից օգնությունը նրանք կկարողանան ցուցաբերել նրան՝ փոխանցելով գիտելիքները ձուլման համար ամենահարմար, անհատականացված ձևով

Եզրակացություն

Ամփոփելով մեր կատարած աշխատանքը կարող ենք անել հետևյալ եզրահանգումները՝

Կրտսեր դպրոցական տարիքի երեխայի դաստիարակության գործում որոշիչ դեր ունի ընտանիքը: Վերջինիս անձնական որակների ձևավորումը պայմանավորված է ընտանիքում կրթության մակարդակով:

Ընտանիքն այն միջուկն է, որը հիմք է դնում կրտսեր դպրոցականի զարգացման և դաստիարակության համար: Ընտանիքը բացվում է, ընդլայնում կրտսեր աշակերտի հնարավորությունները, ներուժը: Չարգացման համար նպաստավոր են ներընտանեկան հարաբերությունները, որոնք զարգանում են ծնողների և նրանց երեխաների միջև:

Ընկերական փոխգործակցությունը, փոխադարձ ազդեցությունը, երեխային ժամանակին օգնություն ցուցաբերելը, մեր ժամանակներում ավելի ու ավելի ի հայտ եկած խնդիրների վերացումը, այս ամենն իրականացնելու ուղիների և միջոցների ընտանեկան որոնումը երեխայի դաստիարակության գործում ակտիվ ռեսուրս կլինի:

Ընտանիքի դերը հիմնական բաղադրիչն է, առանց որի հնարավոր չէ առաջ շարժվել՝ կարելի է պնդել, որ առանց այս կատեգորիայի այս տարիքի երեխայի դաստիարակության գործընթացը տեղի չի ունենա:

Ընտանիքը երեխայի դաստիարակության արտաքին և ներքին գործոն է, զարգացման շարժիչ ուժ, սոցիալական ինստիտուտ, որը երեխային ուղեկցում է ամենուր՝ բացառելով այս դեպքում հիպերինսամակալությունը, միկրոկոլեկտիվ, որի շնորհիվ կրտսեր աշակերտը ավելի է դաստիարակվում:

Դպրոցի և ընտանիքի փոխազդեցությունը ուսուցիչների, ուսանողների և ծնողների միջև փոխհարաբերությունն է նրանց համատեղ գործունեության և հաղորդակցության գործընթացում: Արդյունքում զարգանում է դրա երկու

կողմը. Հետևաբար, դպրոցի և ընտանիքի փոխազդեցությունը նրանց զարգացման աղբյուր և կարևոր մեխանիզմ է:

Գրականության ցանկ

- 1 Յու. Ա. Ամիրջանյան, Ա. Ս. Սահակյան, Մանկավարժություն/ուսումնական ձեռնարկ/, Մանկավարժ, 2005թ., էջ 14:
- 2 Бикметов Е.Ю. Взаимодействие семьи и школы в социализации индивида // Социологические исследования. – 2007. – № 9.
- 3 Богомолова Н.Н. Социальная психология
- 4 взаимосвязь семьи и школы в воспитании детей младшего школьного возраста, Каримова сабина – учащаяся колледжа каз нпу имени абая, Лавриненко н.с. – преподаватель колледжа каз нпу имени абая, http://www.rusnauka.com/35_NOBG_2013/Pedagogica/3_152374.doc.htm
- 5 Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. М., 1989.
- 6 Джуринский А.Н. “Зарубежная педагогика” Москва, Гардарики 2008, с. 225.
- 7 И.Р. Коваленко, Методы изучения семьи, www.prodlenka.org/metodicheskie-razrabotki/406694-metody-izucheniya-semi
- 8 Мардахаев Л.В. Социальная педагогика. А-О, П-Я. - М., 2011, 44 стр.
- 9 О. В. Кумчаева , О современной семье и ее воспитательном потенциале // Социальные исследования. – 2010. – № 7.

Համացանց

- 10 <https://bararanonline.com/%D5%A8%D5%B6%D5%BF%D5%A1%D5%B6%D5%AB%D6%84>

11 https://hy.wikipedia.org/wiki/%D5%8D%D5%B8%D6%81%D5%AB%D5%A1%D5%AC%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6_%D5%A4%D5%A5%D6%80